

Шевченко А. М.
Студентка ФСП
КПІ ім. Ігоря Сікорського
Науковий керівник:
Бевз С. І., к.ю.н, доц., ФСП
КПІ ім. Ігоря Сікорського

Питання захисту корпоративних прав

Така категорія як «захист» має важливе значення для розуміння сутності права людини в цілому. Будь-яке право, надане фізичній або юридичній особі, має реальне значення, якщо воно гарантовано законом, тобто забезпечується державним примусом. Разом з тим в умовах створення правової держави категорія права на захист має фундаментальний характер, адже традиційно право на захист розглядалося як елемент будь-якого суб'єктивного права, що впливає з самої його природи.

Проблема захисту корпоративних прав має багатовікову історію. Вчені-юристи у різні часи займалися її вивченням і на сучасному етапі «захищеність» корпоративних прав набула особливого значення.

Питання захисту корпоративних прав актуалізується в контексті можливих корпоративних конфліктів. Доволі часто учасники корпоративних відносин зустрічаються з такими явищами, як «корпоративне захоплення», «рейдерство», «корпоративний шантаж», «корпоративні війни», та ін.

Хоча державою і впроваджуються певні інститути, метою яких є попередження і усунення таких конфліктів, зокрема шляхом гармонізації національного законодавства з нормами та стандартами права Європейського Союзу, рівень правового забезпечення захисту корпоративних прав є недостатнім.

Тож на практиці виникає питання: як боротись не тільки державі, а й самим учасникам корпоративних правовідносин з цими проблемами? Як їх уникати та які міри захисту приймати у разі їх настання?

Основний Закон України, а саме, стаття 55 Конституції України, передбачає, що кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень та протиправних посягань, у тому числі здійснюючи поновлення порушеного чи оспорюваного права самостійно.

І найбільш значущою ознакою захисту є мета, тобто відновлення порушеного права, яка одночасно є й призначенням захисту, оскільки захист має значення лише тоді, коли у особи, права якої були порушені, є бажання та можливість відновити свої права.

Способи захисту корпоративних прав передбачені, зокрема, цивільним законодавством і умовно їх можна поділити на три групи.

Перша група способів захисту надає змогу учасникам корпоративних правовідносин підтвердити права, які захищаються або ж припинити зобов'язання, внаслідок якого вони були порушені. До них належать: визнання права, примусове виконання обов'язку в натурі, зміна правовідношення, припинення правовідношення. Якщо розглядати ці способи через призму корпоративних правовідносин, то можна виділити визнання права на акцію, викуп частки учасником у статутному капіталі, примусове виконання товариством зобов'язань засновників, пов'язаних зі створенням товариства, тощо.

Друга група способів захисту передбачає можливість підтвердити право, що захищається, або припинити (змінити) зобов'язання. Метою цієї групи є здійснення превентивної функції, яка спрямовується на припинення дії, що порушує право, визнання правочину недійсним. Для захисту корпоративних прав застосовуються такі способи як, наприклад, припинення дій, що порушують право учасника або створюють загрозу його порушення (невчинення перешкод при здійсненні прав акціонерів); визнання недійсними відмови реєстродержателя внести запис до реєстру акціонерів, тощо.

Третя група захисту корпоративних прав стосується змоги учасника корпоративних правовідносин відновлення порушеного або компенсації втрат, які тягне за собою це порушення. Тобто ця група здійснює відновлювальні та компенсаційні функції і включає в себе такі способи, передбачені статтею 16 Цивільного кодексу України, як відновлення становища, яке існувало до порушення права (внесення запису до реєстру акціонерів); відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди (відшкодування членами органів управління товариства збитків, що спричинені їх неправомірними діями товариству); відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Але можуть існувати і спеціальні засоби захисту корпоративних прав, які передбачені зокрема установчими документами товариства.

Проте наявність в законодавстві способів захисту корпоративних прав не гарантує належного їх захисту. Корпоративні конфлікти можуть виникнути на будь-якій стадії існування корпоративної організації: під час її створення, припинення, безпосередньої діяльності. Такі конфлікти виникають як між її учасниками, так і у зовнішніх зносинах корпоративних організацій. Зазначене зумовлює специфіку застосування способів захисту корпоративних прав. Тож законодавцю та науковцям необхідно приділяти постійну увагу механізму захисту корпоративних прав в цілому, який має враховувати різні фактори реалізації суб'єктом належних йому корпоративних прав.